

stručnjake iz Regionalnog zavoda za zaštitu kulturnih spomenika. Oni baš uvijek stoje na raspolaganju da svećenicima pomognu, ako ne materijalno jer nemaju sami sredstava, a ono sigurno svojim stručnim savjetima na licu mjesta. Imamo krasan primjer kod restauracije starih crkava u Zagvozdu. Radove je nadzirao stručnjak iz Regionalnog zavoda prof. Davor Domančić v. konzervator. Jednom je te crkve obišao sam šef dr Cvito Fisković. I zato je sve izišlo lijepo i na visini.

Kod restauracije moramo paziti da ne osiromašimo naše kulturno blago pohranjeno po našim oltarima i sakristijama. Mnogo toga nama se čini nevrijednim i bez skrupula izbacivamo iz crkava u smeće. Dogodi se da nam lukavi sakupljači starih predmeta na laku ruku dignu mnogo toga što se nama činilo nevrijednim. I kad im to darujemo mirno spavamo jer u svojem neznanju nismo znali koliku smo štetu nanijeli svojoj crkvi. Kadionicu i lađicu za tamjan u crkvi sv. Križa u Zagvozdu možda bi većina svećenika bacila kao nevrijedan predmet. Stručnjak je tome dao veliku važnost i proglasio spomenicima kulture. Takvih predmeta ima mnoštvo po našim crkvama. Sakralne predmete po našim starim seoskim crkvama ne moramo cijeniti samo po vrsti i dragocijenosti kovine. Predmet od najobičnije kovine može u očima stručnjaka imati veliku vrijednost.

Nove liturgijske smjernice ne idu za tim da se ruši po crkvama ono što je vrijedno i nabavljeno skupim novcima naših pređih. Pogrešna shvatanja učiniše da osiromašiše mnoge naše stare crkve i njihova kulturna ljepota.

VESELO POD OSLOBAĐAJUĆI JARAM

Pred petnaestak godina prvi sam put na kopnenom dijelu Zadarske nadbiskupije vidio jedan posebni običaj koji se i danas prakticira. Ne znam da li postoji što slično u drugim krajevima naše domovine ili u svijetu. Radi se o tome da vjernici klečeći prostrti na putu, ulici ili cesti u redu jedan iza drugoga čekaju da nosači prenesu preko njihovih glava na nosiljci kip ili sliku Blažene Djevice Marije ili kojeg drugog sveca Zaštitnika.

Još u djetinjstvu sam čuo za Novigrad na moru, na sjeveroistoku Zadra, za tu teško pristupačnu tvrđavu u koju su braća Horvati i vranski prior Ivan Paližna 1386. god. zatvorili zarobljene kraljice majku Elizabetu Kotromaničku, udovicu Ludovika I. Velikog Anžuinca, i kćerku joj Mariju, ženu kralja i cara Sigismuda Luksemurgovca, da slijedeće godine dadu zadaviti majku, a pod pritiskom u ratu sretnijeg kneza Anža Frankopana i Mlečana puste na slobodu kćerku. I to je samo jedna od peripetija burne povijesti tog gradića koji još i danas čuva u sakristiji župne crkve plašt iste nesretne Kotromaničke.

Možda je upravo burna, teška, tužna, a i krvava povijest Novigrada utjecala na činjenicu da njegovi stanovnici još i danas slave kao svoj posebni blagdan Gospu Žalosnu 15. rujna. Možda je i često mijenjanje gospodara ili, blaže rečeno, često više-manje dragovoljno podvrgavanje zaštitniku uvelo i utvrdilo pradavni običaj da se vjernici tako rado, tako oduševljeno, a ipak bez fanatizma, tako smireno i ljubavljaju i nadom prostiru pod stari i svečano odjeveni (bijela izvezena haljina sa ljubičastim plaštem) i bogato darovanim zlatom okićeni kip Gospe od 7 žalosti koja sjedi na svom prijestolju, a nose je mladići bosonogi, samo u čarapama.

To je naprosto trebalo vidjeti. Trebalo je promatrati ona lica ne samo starica i djece, ne samo neukih i izmorenih stanovnika tog našeg blaženog krša (na kojem ružmarin miriši i cvate opet mirisavi kuš, kadulja i... sve bilje), nego također i muževi i žene u najboljoj snazi i mladići i djevojke u procvjetanoj dobi nade i obećanja te intelektualci koji vrše odgovarajuće odgovorne službe i dužnosti u ovom našem sadašnjem društvu i uređenju. Pitam se, da li su sa toliko neposredne iskrenosti i oduševljenja padali pred Gospom odgovarajući činovnici nekadašnje, hvala Bogu pokojne, Habsburške Monarhije, službenici apostolskog kralja i cara. — Vjerujem da je i onda taj prizor kao i danas ispunio bijelu obalu i sve uzdužne ulice kojim uz pjevanje cijelog mnoštva nošahu (onda i sada) Gospin kip, ali mi se čini da ondašnja »gospoda« nijesu imala ovake neposrednosti. Računam to i po tome što evo nije običaj da svećanstvo bude dio naroda Božjeg u tim trenutcima. Ono »mora dostojanstveno« proći kraj tog običaja, jer ono nikad nije vršilo taj plebejski običaj, a sad postaje i ozbiljni pokušaji, ili barem ozbiljne nakane, u krugovima crkvene uprave da se taj »primitivni« običaj ukine, »iskorijeni« iz naroda Božjeg.

Ne mislim da ne bi bilo nikakvog razloga da razuman čovjek i razuman suvremeni pastir duša dođe na misao o ukinuću ovog običaja. No, prije bilo kojeg pokušaja u tom pravcu dobronamjerni i razumni upravitelj darova Božjih mora istražiti stvar, mora paziti da »ne trne duha«, da mu ne bi Isus kao nekoć braći, sinovima Zebedejevim, rekao »ne znate čijega ste duha«!

Podoh, dakle, poslije ručka (15. IX. 1974.) malo po mjestu i u kuće. Pođoh u civilu (ipak me prepoznaše) i postavljah ljudima pitanja koja su po svojoj formulaciji htjela biti sasvim neutralna, ali su u stvari (jer je strašno teško sačuvati potpunu neutralnost) ispala ipak radije nešto protiv ovog običaja. A rezultat:

Jedna djevojčica: Ja zbilja ne znam zašto to činim, ali se tako nekako veselija osjećam poslije toga, a i svi su ljudi i žene nekako veseliji, nekako slobodniji, draži poslije toga.

Ministrant: Velečasni je htio da ni mi ministranti, dok smo u ministrantskom, to ne činimo ali smo mi svi, zamjenjujući jedan drugoga u nošenju »torcuna«, klekli pred dragu Gospu skupa sa drugima i zadovoljni smo što nam je to uspjelo!

Djevojka: Ja time dobivam više volje da se pred nikim ne ponizujem, da budem uvijek ponosna, mala sam samo pred Bogom i Gospom!

Mladić: Pa čujete, s početka sam mislio da neću kleknuti. Nekako sam se sramio, iako sam to u djetinstvu često i rado činio, ali sad kad sam se vratio iz vojske, sad sam okljevao. Kad sam pak vidio druge, sve i momke i neke činovnike i profesore, onda sam i ja kleknuo i drago mi je da sam to učinio, a da sam se svladao, da nisam imao obzira što će mi ljudi reći, jer su nam se nekada rugali zašto to činimo, sad sam slobodniji od tog obzira, a onu Juditu Marulić je o njoj štampao prvu »rvatsku knjigu« (tako je on rekao) nju su svi slavili, zašto ne bismo i mi Gospu, ona je veća.

Žena nadprosječno lijepo i bogato odjevena: E moj padre, da vi znate koliko se čovjek ponizuje da dođe do dolara, pa kad smo (ovo je moj muž, — drago mi je!) pa kad smo došli do lijepog imetka i novca, sad smo još manje slobodni. — Kako to govorite baš »do dolara«, a zašto ne »do dinara«?

— A da, nisam vam rekla, mi smo dugo bili u Americi i opet ćemo se vratiti. Tamo su nam i djeca, i dobro nam je. Muž i ja radimo, imamo dvije kuće... Ali vi ne možete znati kako je ugodno poći pod Gospu, kao da se oslobodim, kao da se očistim od svih onih nevolja i poniženja u tuđem svijetu...

Njezin muž: A meni je bilo i teže. Znate ona je kasnije od mene došla, kad je već išlo (on nije Novograđanin nego »od Škoja« — jednog otoka) na bolje! Meni je drago (trebalo je čuti taj američki izgovor) da sam sve ovo vidil i da sam s njom kleknul. Onda sam se stidil, kako mi je počelo biti liplje kad je došla tamo ona (njegova žena Antica).

Drugačijih po smislu odgovora nisam dobio. Za vrijeme procesije i cijelog toga veselog i dragovoljnog ulaženja pod Gospin »jaram« bilo je mnogo fotografiranja čak su i filmske kamere radile. Tada sam opazio dvije mlade, mislim stranjkinje, koje su se fotografirajući nekako, rekao bi čovjek, podrugljivo smijurile. Kad smo se procesijom vraćali prema crkvi, bile su mnogo ozbiljnije. Imam dojam da su, vidjevši sve to, zapazile da je stvar mnogo ozbiljnija nego im se na prvi pogled učinila. Zao mi je da ih kasnije nisam uspio sresti.

Naravno ovo je samo moj dojam, moj doživljaj u tom narodu Božjem. Jedno dublje promatranje moglo bi naći i dublje načine i putove da se znakovitost ovog vjerničkog čina što bolje osmisli, i to da se osmisli baš u onom smjeru i nadahnuću koji živi i djeluje u narodu, da se naime pronikne misao naroda, u njegove osjećaje i doživljavanje pa da se na tome radi, da to raste sve svjesnije i osmišljenije.

fra Gabrijel Štokalo

AMERIČKI FILM »JESUS CHRIST SUPERSTAR«

Ovaj je film uzbudio veliko zanimanje po cijelom svijetu, pa i u crkvenim krugovima. U Rimu su ga gledali mnogi svećenici. Slijedeće je utiske zapisao profesor filozofije na jednoj Papinskoj univerzi toga grada. Čitajući izvještaj o tom filmu dobro se je sjetiti da po liturgiji Krist i njegovo otkupiteljsko djelo biva prisutno na otajstven — ali stvaran — način u vremenu i mjestu gdje se ona obavlja, dok se u filmu ta prisutnost samo glumi. — Nap. ur.

Treba znati da je film nastao na temelju muzičkog igrokaza koji je iz Kalifornije kroz dvije godine prešao u raznovrsne kazališne kuće skoro svih američkih gradova. Kasnije je prerađen za filmsku vrpcu i to u samoj Palestini, što mu daje posebnu prisnost s obzirom da je to Kristova domovina i poprište ratnih nasilja u koja film hoće da smjesti Kristovu žrtvu i poruku. Tko shvati tu vezu, ovaj film neće smatrati profanacijom najdraže nam Osobe, ali je više onih koji misle da u filmu nije smjela iz igrokaza ostati njegova »pop« (-ularna) muzika iako ona tu nije ležerna.

Film je protestantske provenijencije, ali se tvrdi da mu je sav tekst pregledao neki isusovac. Glumci pripadaju raznim kršćanskim vjeroispovijestima. Svrha je filma bila da današnjim ljudima predstavi Isusa i njegovu poruku, a ta je osoba i poruka vrlo malo poznata velikoj većini novodobnoga »kršćanskog« svijeta, da o drugoj velikoj većini naroda i ne govorimo. Već pod tim vidikom film je pozitivan i koristan pothvat kojemu se možemo radovati.

Javni je Isusov život prikazan na temelju evanđeoskog teksta i to tako vjerno da skoro i nema prigovora ni sa strane »najortodoksnijih«. Riječi su Isusa i apostola uzete iz svetog teksta. Gospodin je u filmu, kao i u Evanđelju, uvijek okružen mnoštvom bolesnih, nesretnih i sl. Nije propuštena ni jedna prilika a da se ne ukaže kako je Kristova zadaća osloboditeljska i spasonosna te da je Isus uvijek s onima koji stoje slabije, koji trpe.

Kristovo je božanstvo iz filma upravo očigledno. Npr. u Petrovu priznanju, u izjavi Marije Magdalene, koja iz početka nastupa nekako dvoumice ali je prisiljena reći: »Ovo nije čovjek, ne reagira kao drugi ljudi.« Euharistija je prikazana kao žrtva Kristova tijela i krvi, iako je smještena u prirodu, dakle izvan dvorane posljednje večere, i zgodno spaja obećanje i ustanovu Euharistije. To pravo neće filmu osporiti nijedan poznavalac sedme umjetnosti kojoj nije svrha da zbivanje samo fatografski fotografira.

S tog su stanovišta posebno značajni neki kadrovi filma koji evanđeoske prizore prenose u sasvim moderan i svakidašnji ambijent. Tako Isus izbacuje iz hrama trgovce valutama, oružjem, drogama, bijelim robljem i sl. Kod Isu-